

STANISŁAW HOŃKO, TOMASZ KUFEL

Uniwersytet Szczeciński

WPLYW REZERW NA SYTUACJĘ MAJĄTKOWO – FINANSOWĄ SPÓŁEK OBJĘTYCH WIG 20

Wprowadzenie

Sprawozdanie finansowe powinno dostarczać użytecznych informacji różnym interesariuszom. Użyteczność jest uwarunkowana spełnieniem szeregu wymagań jakościowych przez te informacje, między innymi, co do ich zrozumiałości i wiarygodności. Informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym mają zarówno wartość potwierdzającą wcześniejsze założenia, jak również wartość prognostyczną. Użytkownicy sprawozdań finansowych oczekują bowiem nie tylko przedstawienia osiągnięć kierownictwa, ale również podstaw do podejmowania decyzji dotyczących przyszłych inwestycji. Takie wymagania implikują konieczność szerokiego stosowania oszacowań w rachunkowości, w tym dotyczących rzeczywistych i planowanych zobowiązań jednostki, co skłoniło autorów do zainteresowania tematem rezerw.

Celem artykułu jest zbadanie wpływu rezerw na sytuację majątkowo – finansową. Autorzy zamierzają zbadać tytuły tworzonych rezerw i ich udział w strukturze pasywów. Podstawą badań są sprawozdania finansowe spółek objętych indeksem WIG20 za 2010 r. Układ artykułu jest podporządkowany realizacji celu i obejmuje następujące punkty:

- prawne uregulowania w zakresie tworzenia rezerw,
- przegląd sprawozdań finansowych w części dotyczącej rezerw,
- planowane zmiany w MSR/MSSF w zakresie kryteriów tworzenia rezerw.

1. Prawne uregulowania w zakresie tworzenia rezerw

Rezerwy są instrumentem polityki bilansowej, który podlega zmianom ewolucyjnym w celu dostosowania do nowych zadań stawianych sprawozda-

niom finansowym¹. Ewolucji tej towarzyszą zmiany uregulowań rachunkowości.

W jednostkach raportujących według polskiego prawa bilansowego zasady tworzenia rezerw i zakres ich ujawniania wynikają z ustawy o rachunkowości², definiującej rezerwy jako zobowiązania, których termin wymagalności lub kwota nie są pewne³. Zasady tworzenia rezerw wynikają, między innymi, z:

- art. 35d – dotyczącego rezerw na zobowiązania,
- art. 37 – określającego zasady tworzenia rezerw na odroczonych podatkach dochodowy,
- art. 38 – dotyczącego rezerw techniczno – ubezpieczeniowych w zakładach ubezpieczeń,
- art. 39 – wskazującego zakres biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów.

Analizując układ sprawozdania finansowego, zamieszczony w załączniku nr 1 do uor, można doliczyć się kilku pozycji dotyczących rezerw, a mianowicie:

- B.I.1: Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego,
- B.I.2: Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne,
- B.I.3: Pozostałe rezerwy.

W polskiej regulacji nie wprowadza się wyraźnego rozgraniczenia rezerw na zobowiązania i bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów. Ten podział ma raczej znaczenie na etapie ewidencji operacji gospodarczych i wpływa na inne koszty, a mianowicie:

- rezerwy na zobowiązania są rozliczane zazwyczaj z pozostałymi kosztami/przychodami operacyjnymi,
- bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów są odnoszone w ciężar kosztów działalności operacyjnej.

Warto zauważyć, że zgodnie z Krajowym Standardem Rachunkowości nr 6⁴ wyróżnia się bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów:

- będące rezerwami,
- niebędące rezerwami.

Do drugiej grupy należą na przykład⁵:

¹ S. Sojak (red.): *MSR 37, Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe*, Difin, Warszawa 2008, s. 9.

² Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz. U. z 2009 r. nr 152, poz. 1223, ze zm., dalej: uor.

³ Uor, art.3, ust. 1, pkt 21.

⁴ *Krajowy Standard Rachunkowości nr 6 „Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe, zobowiązania warunkowe”*, Uchwała Komitetu Standardów Rachunkowości nr 7/08 z 14.10.2008 r., dalej: KSR 6.

⁵ KSR, par. 2.3.

- a) koszty wykonania niezakończonych jeszcze umów o usługi, w tym budowlane, o których mowa w KSR 3 „Niezakończone usługi budowlane”,
- b) zobowiązania wynikające z przyjętych przez jednostkę niefakturowanych dostaw i usług; zalicza się je do zobowiązań z tytułu dostaw i usług, i to także wtedy, gdy ustalenie przez jednostkę dokładnej ilości i/lub ceny dostawy/usługi może wymagać szacunków.

Celem Krajowego Standardu Rachunkowości nr 6 jest określenie jednolitych zasad⁶:

- a) ujmowania w księgach rachunkowych rezerw, biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów oraz zobowiązań warunkowych,
- b) wyceny oraz kryteriów prezentacji i ujawniania w sprawozdaniu finansowym.

Rozwiązania przyjęte w tym standardzie są wzorowane na MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”⁷, z tym że standard krajowy zawiera szereg przykładów lepiej dostosowanych do polskich rozwiązań ewidencyjnych, w tym planów kont i układu sprawozdania finansowego.

MSR 37 wszedł w życie w 1999 roku i od tego czasu podlegał licznym modyfikacjom. Standard ten reguluje zasady ujmowania, wyceny, prezentacji rezerw, biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów oraz zobowiązań i aktywów warunkowych. Jedną z najbardziej istotnych kwestii opisanych w MSR 37 są kryteria ujmowania rezerw, warunkujące tworzenie rezerwy tylko wówczas, gdy⁸:

- a) w danym momencie istnieje obowiązek, wynikający ze zdarzenia obli-gującego,
- b) wypełnienie zobowiązania spowoduje prawdopodobnie zmniejszenie korzyści ekonomicznych,
- c) istnieje możliwość oszacowania zmniejszenia korzyści w związku z wypełnieniem zobowiązania.

Główną trudnością związaną z weryfikacją łącznego spełnienia tych kryteriów jest stwierdzenie, czy zmniejszenie korzyści jest prawdopodobne. MSR 37 wyjaśnia co prawda, że wystąpienie zdarzenia jest prawdopodobne, jeżeli „bardziej możliwe jest, że do zdarzenia dojdzie, niż to, że do niego nie dojdzie, czyli prawdopodobieństwo zaistnienia zdarzenia jest większe od prawdopodobieństwa, że zdarzenie nie nastąpi”⁹. Wyjaśnienie to niestety nie rozwiewa wątpliwości i jest trudne do praktycznej aplikacji szczególnie wówczas, gdy w ocenie

⁶ Tamże, par. 1.1.

⁷ Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”, Międzynarodowa Rada Standardów Rachunkowości (IASB), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, Tom I, s. 1117 – 1203, dalej: MSR 37.

⁸ MSR 37, par. 14.

⁹ MSR 37, par. 23.

kierownictwa prawdopodobieństwo zmniejszenia korzyści ekonomicznych wynosi około 50%. Zgodnie z obowiązującym standardem, w wypadku gdy kierownictwo stwierdzi, że wspomniane prawdopodobieństwo wynosi 49%, rezerwy się nie tworzy, a jedynie ujawnia istnienie zobowiązania warunkowego. W opinii autorów jedyną receptą na przekonanie interesariuszy o celowości utworzenia rezerwy lub o rezygnacji z jej utworzenia jest:

- a) określenie jednoznacznej polityki rachunkowości w zakresie tworzenia rezerw,
- b) ujawnienie założeń przyjętych przy ocenie prawdopodobieństwa zmniejszenia korzyści ekonomicznych.

Warto zauważyć, że MSR 37 poza rezerwami na zobowiązania dotyczy również biernych RMK, na przykład rezerw na naprawy gwarancyjne. Standard ten nie obejmuje, między innymi:

- rezerw na świadczenia pracownicze, ponieważ są one uregulowane w MSR 19 „Świadczenia pracownicze”,
- rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego opisanych w MSR 12 „Podatek dochodowy”.

Szeroko rozumiane rezerwy są również opisane w następujących standardach rachunkowości¹⁰:

- MSR 11 „Umowa o budowę”,
- MSR 17 „Leasing”,
- MSR 36 „Utrata wartości aktywów”,
- MSSF 4 „Umowy ubezpieczeniowe”.

Podsumowując tę część artykułu, należy stwierdzić, że najobszerniejsze wytyczne dotyczące rezerw są zawarte w MSR/MSSF. Ustawa o rachunkowości nie precyzuje zasad wyceny rezerw ani nie określa kryteriów ich tworzenia. Pomostem między MSR 37 i uor jest standard krajowy, zawierający szereg przykładów pomocnych przy ocenie konieczności tworzenia rezerw na zobowiązania oraz biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów będących rezerwami.

Można postawić tezę, że najobszerniejsze wytyczne zawarte w MSR/MSSF powinny zagwarantować odpowiednią jakość informacji o rezerwach ujętych w sprawozdaniach finansowych sporządzonych według MSR/MSSF. W celu weryfikacji tej tezy została przeprowadzona analiza fragmentów sprawozdań finansowych spółek giełdowych za 2010 rok.

¹⁰ M. Gmytrasiewicz, U. Kierczyńska: *Rezerwy w rachunkowości i podatkach*, Difin, Warszawa 2007, s. 9.

2. Rezerwy w sprawozdaniach finansowych wybranych spółek objętych indeksem WIG 20

Indeks WIG 20 obejmuje dwadzieścia największych i najbardziej płynnych spółek notowanych na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych. Wszystkie analizowane sprawozdania finansowe zostały sporządzone zgodnie z MSR/MSSF. Autorzy uznali, że wybór spółek objętych WIG 20 stwarza możliwość uzyskania informacji o najbardziej liczących się w gospodarce spółkach z różnych branż, jak na przykład: energetyka, budownictwo, bankowość czy telekomunikacja. W kwietniu 2011 roku WIG 20 obejmuje spółki wymienione w tabeli 1.

Tabela 1

Zestawienie spółek objętych WIG 20 na dzień 1 kwietnia 2011 r.

Lp.	Symbol spółki	Branża	Udział w portfelu
1	ASSECOPOL	Telekomunikacja	2,03%
2	BOGDANKA	Przemysł wydobywczy	2,14%
3	BRE	Bank	2,43%
4	CEZ	Energetyka	1,55%
5	GETIN	Bank	2,56%
6	GTC	Nieruchomości	1,88%
7	HANDLOWY	Bank	1,88%
8	KERNEL	Przemysł spożywczy	1,74%
9	KGHM	Przemysł wydobywczy	14,33%
10	LOTOS	Sektor paliwowy	1,61%
11	PBG	Bank	0,97%
12	PEKAO	Bank	10,45%
13	PGE	Energetyka	7,37%
14	PGNIG	Sektor paliwowy	3,38%
15	PKNORLEN	Sektor paliwowy	9,76%
16	PKOBP	Bank	15,54%
17	PZU	Ubezpieczenia	9,51%
18	TAURONPE	Energetyka	3,55%
19	TPSA	Telekomunikacja	5,90%
20	TVN	Media	1,43%

Źródło: Strona internetowa Warszawskiej Giełdy Papierów Wartościowych, http://www.gpw.pl/portfele_indeksow#WIG20, dostęp w dniu: 1.04.2011 r.

Sprawozdania finansowe badanych jednostek zawierają zazwyczaj informacje o rezerwach, które można ująć w następujących obszarach:

- 1) polityka w zakresie ujmowania i wyceny rezerw,
- 2) prezentacja rezerw według ich rodzajów,
- 3) noty dotyczące rezerw.

W większości analizowanych sprawozdań finansowych prezentacja zasad (polityki) w zakresie tworzenia rezerw ogranicza się do przepisania fragmentów MSR 37, co potwierdza zestawienie zawarte w tabeli 2.

Tabela 2

Przykładowa polityka w zakresie ujmowania rezerw

Nazwa spółka	Polityka w zakresie ujmowania i wyceny rezerw
Asseco	Rezerwy są tworzone wówczas, gdy na Spółce ciąży obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych, i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków uosabiających korzyści ekonomiczne, oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. Jeżeli Spółka spodziewa się, że koszty objęte rezerwą zostaną zwrócone, na przykład na mocy umowy ubezpieczenia, wówczas zwrot ten jest ujmowany jako odrębny składnik aktywów. Tylko wtedy, gdy jest rzeczą praktycznie pewną, że zwrot ten rzeczywiście nastąpi, koszty dotyczące danej rezerwy są wykazane w rachunku zysków i strat pomniejszone o wszelkie zwroty. Spółka rozpoznaje rezerwy na umowy rodzące obciążenia, jeżeli nieuniknione koszty wypełnienia obowiązków przewyższają możliwe do uzyskania korzyści. W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej brutto odzwierciedlającej aktualne oceny rynkowe wartości pieniądza w czasie oraz ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem. Jeżeli zastosowana została metoda polegająca na dyskontowaniu, zwiększenie rezerwy w związku z upływem czasu jest ujmowane jako koszty odsetkowe.
Getin Holding S.A.	Rezerwy ujmowane są wówczas, gdy na spółce wchodzącej w skład grupy kapitałowej ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowy) wynikający ze zdarzeń przeszłych i gdy jest pewne lub wysoce prawdopodobne, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków uosabiających korzyści ekonomiczne, oraz gdy można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. <i>W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej brutto odzwierciedlającej aktualne oceny rynkowe wartości pieniądza w czasie oraz ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem. Jeżeli zastosowana została metoda polegająca na dyskontowaniu, zwiększenie rezerwy w związku z upływem czasu jest ujmowane jako koszty finansowe.</i>
Lotos	Rezerwy tworzone są wówczas, gdy na grupie ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych, i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu korzyści ekonomicznych oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. Jeżeli grupa spodziewa się, że koszty objęte rezerwą zostaną zwrócone, na przykład na mocy umowy ubezpieczenia, wówczas zwrot ten jest ujmowany jako odrębny składnik aktywów, ale tylko wtedy, gdy jest rzeczą praktycznie pewną, że zwrot ten rzeczywiście nastąpi. Koszty dotyczące danej rezerwy są wykazane w sprawozdaniu z całkowitych dochodów po pomniejszeniu o wszelkie zwroty. <i>W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest ustalana po-</i>

Nazwa spółka	Polityka w zakresie ujmowania i wyceny rezerw
	<i>przez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej brutto odzwierciedlającej aktualne oceny rynkowe wartości pieniądza w czasie oraz ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem. Jeżeli zastosowana została metoda polegająca na dyskontowaniu, zwiększenie rezerwy w związku z upływem czasu jest ujmowane jako koszty finansowe.</i>

Źródło: Sprawozdania finansowe dostępne na stronach internetowych spółek: Asseco, Getin S.A. i Lotos S.A.

Warto zauważyć, że w tabeli 2 zdania zaznaczone kursywą są niemal identyczne w spółkach z zupełnie różnych branż. Jedynym wnioskiem płynącym z zestawionych fragmentów polityki rachunkowości może być opinia, że ogólne sformułowania dotyczące tworzenia rezerw nie informują o podejściu jednostki do tego zagadnienia, ale są raczej spełnieniem formalnego obowiązku.

W jednostkach tworzących rezerwy związane z ochroną środowiska, poza fragmentami MSR 37, pojawiają się zapisy wynikające ze specyfiki branżowej, których przykłady zawiera tabela 3.

Tabela 3

Zasady (polityka) rachunkowości w zakresie tworzenia rezerw na zobowiązania związane z ochroną środowiska

Nazwa spółka	Polityka w zakresie ujmowania i wyceny rezerw
Bogdanka	Rezerwę na przyszłe koszty związane z likwidacją zakładu górniczego tworzy się w oparciu o obowiązki wynikające z ustawy „Prawo geologiczne i górnicze” nakładające na przedsiębiorstwo górnicze obowiązek likwidacji zakładów górniczych po zakończeniu eksploatacji, w wysokości przewidywanych kosztów związanych z: <ul style="list-style-type: none"> – zabezpieczeniem lub likwidacją wyrobisk górniczych oraz obiektów i urządzeń zakładu górniczego; – zabezpieczeniem niewykorzystanej części złoża kopaliny; – zabezpieczeniem sąsiednich złóż kopaliny; – zabezpieczeniem wyrobisk sąsiednich zakładów górniczych; – przedsięwzięciem niezbędnych środków w celu ochrony środowiska oraz rekultywacji gruntów i zagospodarowania terenów po działalności górniczej.
ČEZ	Spółka tworzy rezerwy na zobowiązania z tytułu wycofania z użytkowania urządzeń jądrowych, na koszty tymczasowego składowania wypalonego paliwa jądrowego oraz innych odpadów radioaktywnych oraz rezerw na finansowanie trwałego składowania zużytego paliwa oraz napromieniowanych części reaktorów.

Źródło: Sprawozdania finansowe dostępne na stronach internetowych spółek: Bogdanka S.A., i ČEZ S.A.

Kluczową częścią przeprowadzonego badania była ocena głównych przesłanek tworzenia rezerw oraz ocena ich udziału w sumie bilansowej. Autorzy postawili następujące pytania:

- czy kwoty rezerw są istotne w stosunku do sumy bilansowej?
- czy można wskazać zależność między specyfiką jednostki a tytułami tworzonych rezerw?
- czy sposób prezentacji informacji o rezerwach zawarty w sprawozdaniach finansowych sporządzonych zgodnie z MSR/MSSF sprzyja przejrzystości informacji na temat rezerw?

Udzielenie odpowiedzi na zadane pytania wymagało uporządkowania informacji o rezerwach ujętych w sprawozdaniach finansowych badanych jednostek (tabela 4).

Tabela 4

Przesłanki tworzenia rezerw i ich udział w sumie bilansowej w spółkach giełdowych objętych indeksem WIG 20 według stanu na 31.12.2010 r.

Lp.	Spółka	Rodzaje rezerw i biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów									Główny tytuł rezerw	Udział rezerw i biernych RMK w sumie bilansowej (%)	
		Na odroczonego podatka	Techniczno – ubezpieczeniowe	Na rekultywację środowiska	Na umowy powodujące obciążenia	Na restrukturyzację	Z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji	Na zobowiązania z tytułu spraw sądowych	Na naprawy gwarancyjne	Na świadczenia pracownicze			Na koszty badania sprawozdania
1	Asseco	x				x			x	x	x	Naprawy gwarancyjne	1,6
2	Bogdanka	x		x				x		x		Świadczenia pracownicze	11,07
3	BRE	x	x				x	x		x		Świadczenia pracownicze	0,06
4	ČEZ	x		x						x		Na wycofanie urządzeń jądrowych	10,6
5	GETIN	x	x				x	x		x		Techniczno - ubezpieczeniowe	1,64
6	GTC	x										Na odroczonego podatka	8,5
7	HANDLOWY	x					x	x		x		Świadczenia pracownicze	0,46

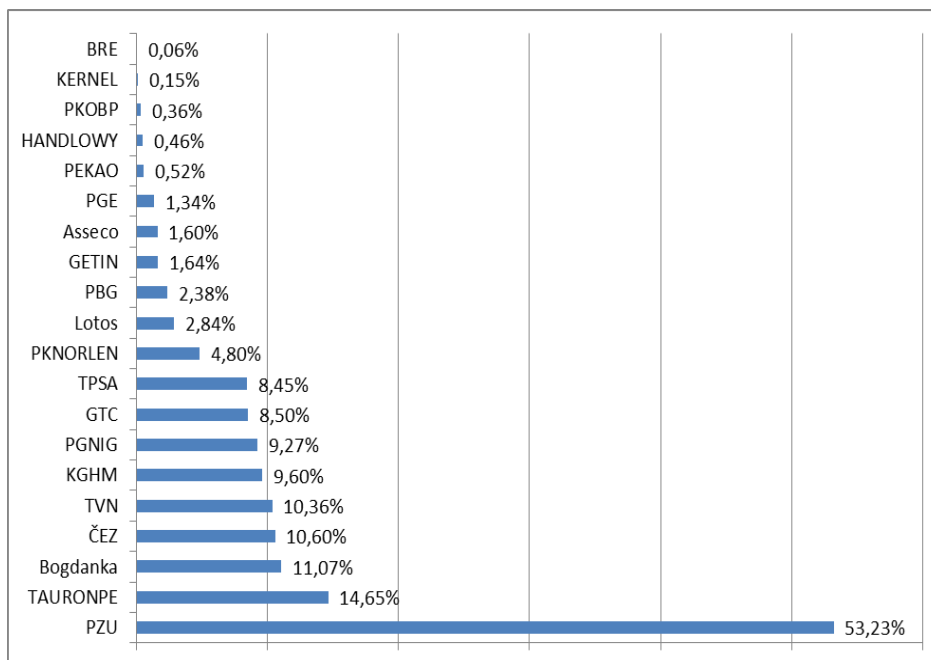
8	KER-NEL ¹¹	x								x	x	Na odroczo-ny podatek	0,15
9	KGHM	x		x			x		x		x	Likwidacja kopalń	9,6
10	Lotos	x		x					x		x	Morskie Kopalnie Ropy	2,84
11	PBG	x			x				x	x		świadczenia pracownicze	2,38
12	PEKAO	x				x	x	x		x		świadczenia pracownicze	0,52
13	PGE	x								x	x	roszczenia od kontra-hentów	1,34
14	PGNIG	x		x		x				x		na podatek dochodowy i na likwidacje odwiertów	9,27
15	PKNO RLEN	x		x						x		na podatek dochodowy	4,80
16	PKOBP	x					x	x		x		świadczenia pracownicze	0,36
17	PZU	x	x			x				x		techniczno-ubezpiecze-niowe	53,23
18	TAU-RONPE	x		x				x		x		na podatek dochodowy	14,65
19	TPSA	x				x		x				na sprawy sądowe	8,45
20	TVN	x									x	na podatek dochodowy	10,36

Źródło: Sprawozdania finansowe badanych jednostek udostępnione na stronach internetowych emitentów.

Badając udział rezerw w sumie bilansowej, autorzy brali pod uwagę również bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów oraz rezerwy techniczno – ubezpieczeniowe, tworzone przez zakłady ubezpieczeń. Wyniki analizy zostały przedstawione na rysunku 2.

Z przedstawionego zestawienia wynika znaczące rozproszenie wyników mieszczących się w przedziale od 0,06% (BRE BANK S.A) do 53,23 % (PZU S.A.). Średni udział rezerw w sumie bilansowej wynosi 7,59%, natomiast mediana jedynie 3,82%. Znaczącą rozbieżność między tymi parametrami może kształtować wynik ustalony dla PZU S.A., który jest znacznie wyższy niż w innych analizowanych spółkach.

¹¹ Według stanu na 30.06.2010 r.

Rys. 1. Udział rezerw w sumie bilansowej badanych jednostek

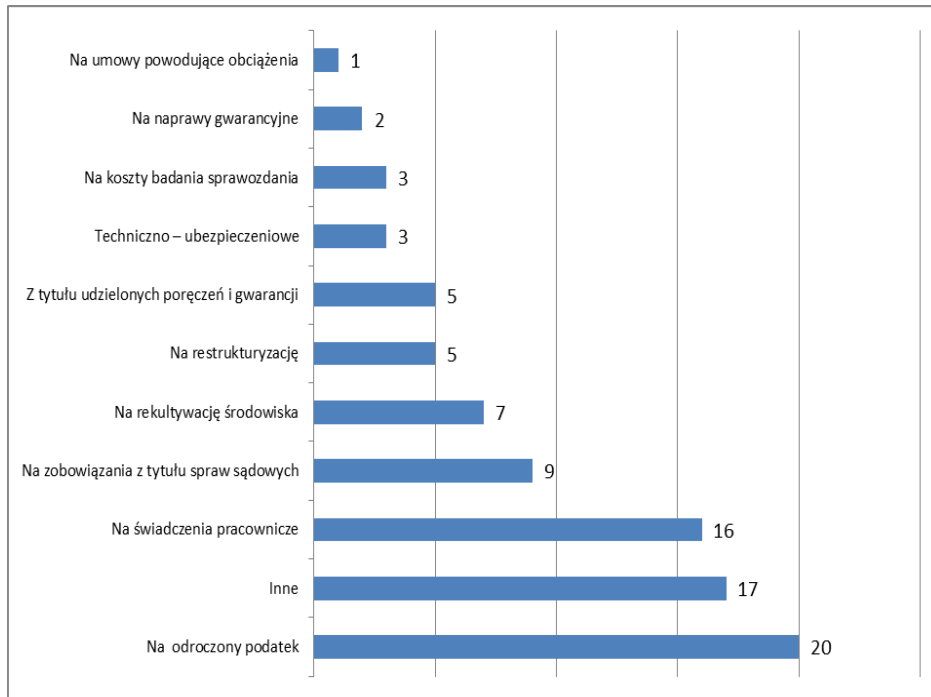
Źródło: Opracowanie własne.

Wysoki udział rezerw w sumie bilansowej PZU S.A. wynika z obowiązku tworzenia rezerw techniczno – ubezpieczeniowych, które w zakładach ubezpieczeń są najważniejszymi składnikami pasywów. Z tabeli 4 wynika, że inne BRE Bank S.A. i Getin Bank S.A. również tworzyły rezerwy techniczno – ubezpieczeniowe, ale w wypadku tych jednostek działalność ubezpieczeniowa nie stanowi głównego źródła przychodów.

Analizując rysunek 1 można również zauważyć niski poziom rezerw w bankach (BRE, PKO B.P, Bank Handlowy, PEKAO S.A.), średni w koncernach paliwowych (ORLEN, LOTOS). Rezerwy są istotną pozycją pasywów również w jednostkach sektora wydobywczego (BOGDANKA, KGHM) oraz energetycznego (CEZ, TAURON). W tym kontekście dość ciekawy jest wysoki udział rezerw w TVN S.A. czy GTC S.A., spowodowany rezerwami na odroczonego podatek dochodowy.

Można postawić tezę, że badane jednostki nie są skłonne do tworzenia nadmiernych rezerw. Świadczy o tym występowanie głównie rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz rezerw na świadczenia pracownicze.

Częstotliwość występowania określonych tytułów rezerw można ocenić analizując rysunek 2.

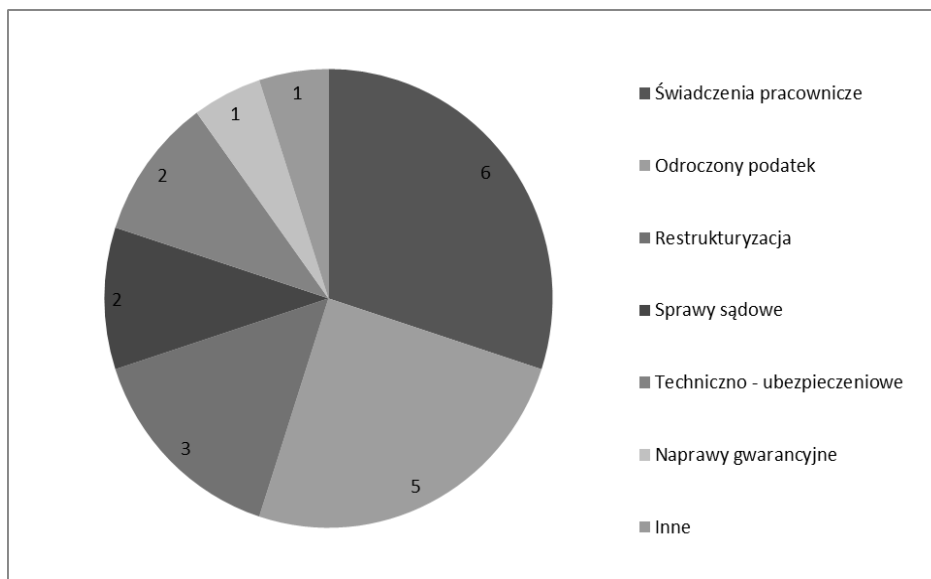
Rys. 2. Rodzaje rezerw w spółkach objętych indeksem WIG 20

Źródło: Opracowanie własne.

Jak wynika z rysunku 2, poza rezerwami na odroczony podatek dochodowy, jednostki tworzą rezerwy określane jako „inne”. W wielu sprawozdaniach finansowych odszukanie informacji na temat przeznaczenia tych rezerw nie jest możliwe, ponieważ jednostki ograniczają się do podania kwot bez wyjaśnienia przyczyn utworzenia.

Poza częstotliwością występowania wybrano również najbardziej istotne rezerwy w poszczególnych jednostkach, czego ilustrację zawiera rysunek 3.

Jak wynika z rysunku 3, najwyższe rezerwy są tworzone na świadczenia pracownicze. Kolejną pozycją są rezerwy na odroczony podatek dochodowy oraz rezerwy na restrukturyzację. Ostatni z wymienionych tytułów rezerw pojawia się głównie w spółkach z udziałem Skarbu Państwa (np. PZU S.A.).

Rys. 3. Główne tytuły rezerw w poszczególnych spółkach objętych indeksem WIG 20

Źródło: Opracowanie własne.

Podsumowując analizę udziału rezerw i przesłanek ich tworzenia należy stwierdzić, że przyjęte w spółkach zasady prezentacji nie zapewniają łatwego dostępu do informacji. W wielu jednostkach wydziela się jedynie rezerwy na odroczone podatki dochodowe, a pozostałe rezerwy są prezentowane łącznie pod nazwą „inne”. Rezerwy na świadczenia pracownicze są niejednokrotnie ujmowane łącznie z bieżącymi zobowiązaniami wobec pracowników. Zamieszczone noty, których celem jest wyjaśnienie i uzupełnienie kwot ujętych w liczbowej części sprawozdania finansowego, nie zawierają wyczerpujących informacji o przesłankach tworzenia rezerw, zasadach ich wyceny, w tym o przyjętej stopie dyskontowej. Brakuje również wyjaśnień kierownictwa co do prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzeń, na które są tworzone rezerwy. Można przypuszczać, że proponowane zmiany w MSR 37 przyczynią się do wierniejszego odzwierciedlenia spodziewanych zobowiązań.

3. Spodziewane zmiany uregulowań dotyczących tworzenia rezerw

Międzynarodowe Standardy Rachunkowości są najważniejszym rezultatem standaryzacji rachunkowości na globalną skalę. Podlegają one i będą podlegać nieustannym modyfikacjom wynikającym z różnych przesłanek, jak na przykład dostosowanie do rozwiązań amerykańskich czy sprostanie zmieniającym się wymaganiom rynku.

Z informacji dostępnych na stronie internetowej Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB)¹² wynika, że od 2005 roku są prowadzone prace nad wprowadzeniem nowego MSSF zamiast MSR 37. W 2011 roku ma ukazać się projekt całego standardu, którego regulacje mogą obowiązywać najwcześniej przy sporządzaniu sprawozdań finansowych za 2012 r.

Zmiany wprowadzone w 2010 r. do projektu nowego MSSF dotyczącego rezerw koncentrują się na zasadach wyceny. W dalszym ciągu rezerwy będą wyceniane w kwocie, jaką zgodnie z racjonalnymi przesłankami jednostka zapłaciłaby na koniec roku obrotowego w celu wypełnienia istniejącego obowiązku. W projekcie wskazuje się jednak, że powinna być to najniższa z następujących kwot:

- wartości bieżącej zasobów koniecznych do wypełnienia obowiązku,
- kwoty, jaką jednostka musiałaby zapłacić w zamian za wypełnienie obowiązku,
- kwoty, jaką jednostka musiałaby zapłacić, za przeniesienie obowiązku na stronę trzecią.

Najważniejszą propozycją zawartą w projekcie jest usunięcie kryterium prawdopodobnego zmniejszenia korzyści ekonomicznych. Zmiana ta spowoduje konieczność tworzenia rezerw na wszystkie istotne zobowiązania niezależnie od prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Prawdopodobieństwo nie będzie decydowało o ujęciu rezerwy, ale będzie rzutowało na ich wycenę.

Uwagi końcowe

Celem artykułu było zbadanie wpływu rezerw na sytuację majątkowo – finansową wybranych spółek akcyjnych. Przeprowadzona analiza umożliwiła sformułowanie następujących stwierdzeń:

- udział rezerw w sumie bilansowej jest uzależniony od branży, w której działa spółka; najwyższe rezerwy tworzą zakłady ubezpieczeń oraz przedsiębiorstwa energetyczne i wydobywcze,
- badane spółki najczęściej tworzą rezerwy na odroczony podatek dochodowy i na świadczenia pracownicze,
- zapisy w dokumentacji zasad rachunkowości w zakresie ujmowania rezerw sprowadzają się zazwyczaj do powielenia zapisów MSR/MSSF, a nie przedstawiają zasad opracowanych na potrzeby danej jednostki,
- noty dotyczące rezerw nie wyjaśniają wystarczająco struktury rezerw oraz przesłanek zmian ich stanu i wartości, a w szczególności nie wskazują stóp dyskontowych przyjętych do wyceny rezerw długoterminowych.

¹² Strona internetowa Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, www.ifrs.org (dostęp w dniu 15.04.2011 r.)

Literatura

- Gmytrasiewicz M., Kierczyńska U.: *Rezerwy w rachunkowości i podatkach*, Difin, Warszawa 2007.
- Sojak S. (red.): *MSR 37, Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe*, Difin, Warszawa 2008,
- Krajowy Standard Rachunkowości nr 6 „Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe, zobowiązania warunkowe”*, Uchwała Komitetu Standardów Rachunkowości nr 7/08 z 14.10.2008 r.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”*, Międzynarodowa Rada Standardów Rachunkowości (IASB), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, Tom I.
- Ustawa z 29 września 1994 r. *o rachunkowości*, DzU z 2009 r. nr 152, poz. 1223, ze zm.
- Strona internetowa Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, www.ifrs.org
- Strona internetowa Warszawskiej Giełdy Papierów Wartościowych, http://www.gpw.pl/portfele_indeksow#WIG20
- Sprawozdania finansowe badanych jednostek udostępnione na stronach internetowych emitentów.

dr Stanisław Hońko
Uniwersytet Szczeciński
Instytut Rachunkowości
ul. A. Mickiewicza 64, 71–101 Szczecin
e-mail: honko@wneiz.pl

dr Tomasz Kufel
Uniwersytet Szczeciński
Instytut Rachunkowości
ul. A. Mickiewicza 64, 71–101 Szczecin
e-mail: tomexim@wneiz.pl

THE IMPACT OF PROVISIONS ON THE FINANCIAL CONDITION AND ASSETS OF WIG-20 COMPANIES

Summary

Creation of provisions is inevitably based on subjective estimates, which requires explanation of the company's accountancy principles in this field. The authors have made an attempt to evaluate how the provisions are presented and what their relevance is, based on the financial reports of top twenty companies listed on the Warsaw Stock Exchange. The evidence from the research suggests that: 1) the companies usually limit themselves to creating provisions for deferred income taxes and pension benefits, 2) the information about their policies on reserves and provisions is insufficient.

Translated by Stanisław Hońko